

ATLAS TURYSTYCZNY

wysp greckich

ATLAS TURYSTYCZNY

wysp greckich

TEKST: WIESŁAWA RUSIN, ROZDZIAŁ TRASY – JACEK BRONOWSKI

REDAKCJA: ZESPÓŁ WYDAWNICTWA SBM

KOREKTA: JUSTYNA TOMAS

PROJEKT MAKIETY: MARIUSZ DYDUCH

PROJEKT OKŁADKI: AMADEUSZ TARGOŃSKI

OPRACOWANIE GRAFICZNE OKŁADKI: JACEK BRONOWSKI

OPRACOWANIE MAP: EXGEO PROFESSIONAL MAP MARCIN SOBIECH

PLANY MIAST: JACEK BRONOWSKI

FOTOEDYCJA I OPRACOWANIE GRAFICZNE: JACEK BRONOWSKI

ZDJĘCIA NA OKŁADCE:

front – © leoks | Shutterstock.com (dwa zdjęcia)

grzbiet (od góry) – © Marzena, Michał i Jacek Bronowscy / foto-baza.pl, Jiri Vavricka | Shutterstock.com

tył – © Marzena, Michał i Jacek Bronowscy / foto-baza.pl (dwa zdjęcia)

wyklejka – © ALMAGAMI | Shutterstock.com

Wydanie I © Copyright for text, cover and layout SBM

Warszawa 2019

Wydawnictwo SBM sp. z o.o.

ul. Sułkowskiego 2/2

01-602 Warszawa

www.WYDAWNICTWO-SBM.pl

ISBN 978-83-8059-178-3

SPIS TREŚCI

KALEJDOSKOP 7

Mapa wysp greckich (8) • Wstęp (10) • Historia (12) • Geografia (16) • Kultura i sztuka (20) • Kuchnia (24)

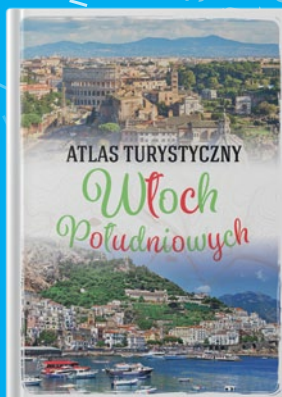
TRASY 29

Kreta (30) • Dodekanez (34) • Cyklady (38) • Wyspy Jońskie (43)

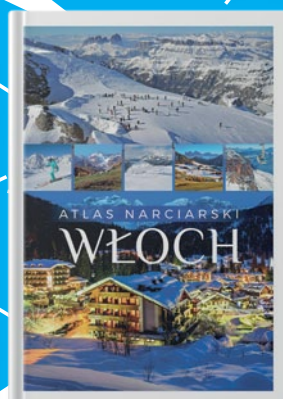
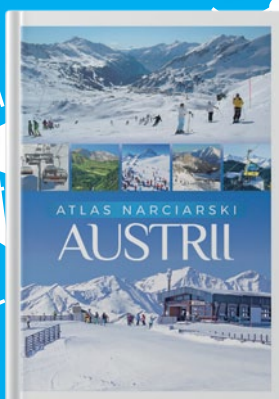
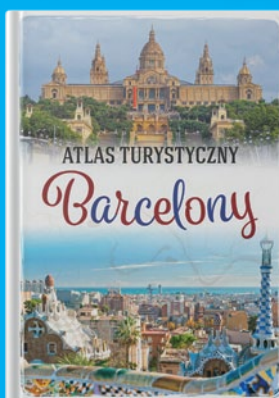
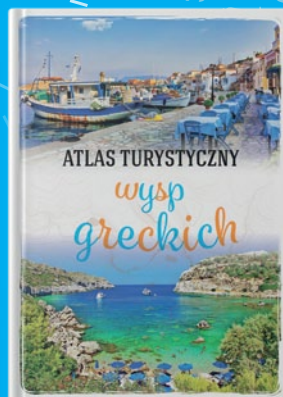
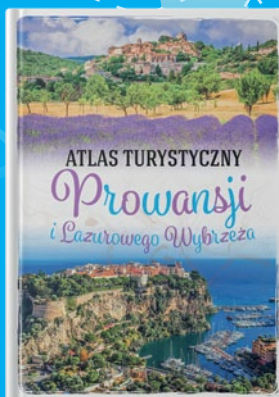
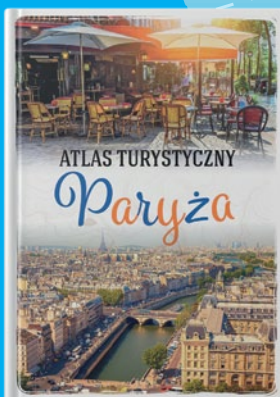
ATLAS OD A DO Z 49

Korfu (50) – Achillion (52) • Angelokastro (53) • Benitses (54) • Korfu (55) • Laguna Korission (58) • Paleokastritsa (59) • Pantokrator (60) • Pelekas (61) • Sidari (62) • **Kos** (64) • Andimachia (65) • Kardamena (66) • Kefalos (67) • Kos (68) • Mastichari (72) • Plaża Cavo Paradiso (73) • Plaża Therma (74) • Ruiny asklepiejonu (75) • Zia i Asomatos (76) • **Kreta** (78) • Agia Irini (80) • Agios Nikolaos (81) • Chania (82) • Cretaquarium (86) • Elafonisi (87) • Elounda (88) • Fajstos (89) • *Góry Krety* (90) • Falasarna (92) • Heraklion (93) • Jaskinia Dikte (96) • Kastelli Kissamos (97) • Knossos (98) • Laguna Balos (100) • Maleme (101) • Matala (102) • Monastyr Piso Moni Preveli (104) • Paleochora (105) • Plaża Preveli (106) • Plaża Vai (107) • Płaskowyż Lasiti (108) • Polirinia (109) • Retimno (110) • Sitia (113) • Sougia (114) • Spinalonga (115) • Wąwóz Samaria i Agia Roumeli (116) • **Lefkada** (118) • **Milos** (124) • *Syrmata* (128) • **Nisiros** (132) • **Paros** (138) • **Rodos** (144) • Apollona (146) • Ataviros (147) • Dolina Motyli (148) • Embonas (150) • Epta Piges (151) • Faliraki i zatoka Anthony'ego Quinna (152) • Filerimos (154) • Kamiros (155) • Lindos (156) • Monolithos (158) • Przylądek Prasonisi (159) • Rodos (160) • Tsambika (166) • **Santorini** (168) • Akrotiri (170) • Emporio (171) • Fira (172) • Kamari (174) • Nea Kameni (175) • Oia (176) • Pargos (178) • Thirassia (179) • **Zakintos** (180) • Błękitna Jaskinia (181) • Keri (182) • Plaża Gerakas (184) • Plaża Tsilivi (185) • Plaża Navagio (186) • Plaża Xigia (188) • Volimes (189) • Zakintos (190)

MIŁOŚNIKOM PODRÓŻY

WYDAWNICTWO SBM POLECA

Kreta, laguna Balos

K A L E J D O S K O P

„**M**orze, słodycz jesieni, wyspy skąpane w świetle, przezroczysty welon drobniutkiej mżawki, powlekający nieśmiertelną nagość Grecji. Myślałem, jak szczęśliwy jest człowiek, któremu przed śmiercią dane było żeglować po Morzu Egejskim”.

Nikos Kazantzakis, *Grek Zorba*

Okolo 1500 greckich wysp rozsypanych po Morzu Egejskim i Morzu Jońskim tworzy archipeląg światów. Zamieszkwane i dziewicze, duże i małe, urodzajne i jałowe – każda jest inna. Na każdej z 267 zamieszkiwanych przez ludzi panuje niepowtarzalna atmosfera: jedne są nowoczesne, inne zanurzone w przeszłości, jednak wszystkie żyją własnym rytmem, zasadniczo wolniejszym niż reszta świata. Wyspiarze prezentują wymierającą gościnność i zainteresowanie bliźnimi. Zapewne dlatego reszta świata uwielbia spędzać tam wakacje.

Ponieważ liczba greckich wysp jest ogromna, w atlasie zamieszczono opisy tylko wybranych, najpopularniejszych wśród turystów: Korfu, Kos, Kreta, Lefkady, Milos, Nisiros, Paros, Rodos, Santorini oraz Zakintos.

► Plaża Navagio na wyspie Santorini – jedno z najczęściej fotografowanych miejsc na świecie

▼ Oia na wyspie Santorini – jeden z folde-rowych symboli wysp greckich

HISTORIA

Historia wysp greckich układa się w ciąg wydarzeń wspólnych dla poszczególnych archipelagów, chociaż zdarzało się, że niektóre fakty dotyczyły jednych wysp w obrębie grupy, omijając inne.

Korzenie kultury greckiej na wyspach Egejskich i Jońskich sięgają epoki brązu, kiedy rozwinęła się tam cywilizacja minojska. Minojczycy – rzutki, bystry lud przybyły prawdopodobnie z Azji Mniejszej, stworzyli rozwiniętą kulturę opartą na produkcji oliwy i wina, żegludze i handlu morskim. Początkowo Minojczycy osiedlili się na Krecie, z której kolonizowali inne wyspy (np. Rodos i Santorini). Na lądzie greckim cywilizację epoki brązu tworzyli Achajowie, zwani też Mykeńczykami, którzy ucywilizowali Wyspy Jońskie, a następnie zaczęli rywalizować z Minojczykami. I jedni, i drudzy pozostawili po sobie imponujące pałace, cytadele i miasta. Te ostatnie – zwarte osady o wąziutkich uliczkach – wydają się ponadczasowym rozwiązaniem urbanistycznym stosowanym do dziś.

▲ XVI-wieczne wyobrażenie Kolosa Rodyjskiego, jednego z siedmiu cudów świata starożytnego

◀ Fajstos – pozostałości jednego z minojskich pałaców na Krecie

▶ Wenus z Milo eksponowana w paryskim Luwrze

▲ Ruiny Asklepiejonu – ośrodka medycznego działającego na wyspie Kos między IV w. p.n.e. a VI w. n.e.

Hellenowie, którzy pojawili się na tych ziemiach w epoce żelaza, dzielili się na trzy grupy: Eolów, Dorów i Jonów. Dorowie opanowali Peloponez i Kretę, a Jonowie – Wyspy Egejskie. Po zasymilowaniu zastanej kultury zaczęli tworzyć własną. W epoce archaicznej wyspy były awangardą Grecji antycznej: na Samos i Delos powstawały świątynie o wiele wspanialsze niż młodszy o ponad sto lat Partenon. Na Lesbos, Samos, Paros, Naksos i Rodos działali poeci, filozofowie i rzeźbiarze tworzący podstawy kultury europejskiej. Na Kos rozwijała się słynna szkoła medyczna Hipokratesa. Wypiarze wzorem poprzedników żyli z żeglugi morskiej, handlu oliwą i winem, a także z eksploatacji złóż naturalnych, np. obsydianu z Milos oraz marmuru z Paros, Naksos i Tinos. VI w. p.n.e. to okres największego rozkwitu wysp, który w następnym stuleciu został zahamowany przez najazdy perskie.

Wiek później na arenie dziejów pojawił się Aleksander Wielki. Podbijając cały ówczesny świat (od Azji Mniejszej po Indie, od Egiptu po Gibraltar), rozprzestrzenił idee cywilizacji helleńskiej, które przetrwały wieki.

Po śmierci Aleksandra, który nie doczekał się sukcesu, greckie polis na lądzie i wyspach zaczęły tracić na znaczeniu. Starożytna Grecja upadła i stała się częścią Cesarstwa Rzymskiego. Rzymianie zakładali na wyspach miasta, jednak cywilizacja helleńska trwała nadal. Jednym z jej symboli była święta wyspa Delos, której sanktuaria były czczone również przez Rzymian. Rzymianie uczestniczyli w prastarych misteriach na Samotrace i pielgrzymowali do Asklepiejonu na Kos.

Po rozpadzie Cesarstwa Rzymskiego na część wschodnią i zachodnią wyspy weszły w skład Bizancjum i pozostały pod jego rządami przez kolejne tysiąclecie. Nie były to jednak czasy pokoju i rozkwitu, lecz dramatyczna epoka rabunków, rozbojów i gwałtu. W VI w. na Morzu Śródziemnym pojawili się Saraceni, arabscy piraci, którzy rabowali najcenniejszy skarb wysp – ich mieszkańców. Grecy żeglarze i rzemieślnicy oraz greckie piastunki osiągnęli wysokie ceny na targach niewolników w Europie i Afryce, stając się poszukiwanym towarem. Wyspiarze masowo porzucali wygodne nadmorskie siedziby i zakładali osady wysoko w górach lub na niedostępnych klifach. Wtedy też wypracowali model wioski na planie labiryntu, w której domy stały tyłem do ulicy, a biegnące we wszystkich kierunkach uliczki i schodki kończyły się ślepymi zaułkami, co utrudniało orientację napastnikom, a ludności dawało czas na ucieczkę.

Brzemienna w skutkach IV krucjata pchnęła większość wysp w objęcia Republiki Weneckiej. Wenecjanie traktowali je jako dochodowe kolonie. Wznosili twierdze i kościoły katolickie, wspierali rozwój rolnictwa, wprowadzali różne nowinki z zakresu agrotechniki. Dodekanez długo pozostawał w rękach zakonu rycerskiego joannitów, inne wyspy, np. Egejskie Północne, bezpośrednio po upadku Konstantynopola zajęli Turcy. Do końca XVII w. prawie wszystkie Wyspy Egejskie zostały wydarte Wenecji przez imperium osmańskie. Rządy osmańskie charakteryzowały się stabilizacją w ramach systemu przypominającego socjalizm: państwo zapewniało swoim obywatelom bezpieczeństwo egzystencji, tłumiąc równocześnie przejawy nadmiernej przedsiębiorczości.

▲ Saraceńscy piraci na ilustracji z IX w.

▼ Wenecka twierdza na wyspie Spinalonga koło Krety

▲ Pamiątką po osmańskim panowaniu są m.in. meczety. Na zdjęciu meczet Sulejmana w Rodos

XIX w. na Wyspach Egejskich to epoka przebudzenia narodowego, czasy powstań przeciwko Turkom i mozolnego zdobywania niepodległości. Pierwszymi archipelagami włączonymi do młodziutkiej Grecji nowożytnej były Wyspy Argosarońskie i Cyklady. Jako ostatnie przyłączone zostały wyspy Dodekanezu, które aż do 1948 r. pozostawały pod kontrolą włoską.

► Najśłynniejszym zabytkiem pozostawionym na wyspach greckich przez joannitów jest Pałac Wielkich Mistrzów w Rodos

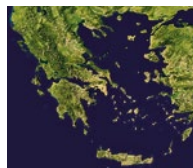

GEOGRAFIA

Podstawowe pytanie o liczbę wysp greckich pozostaje kwestią wysoce problematyczną. Niektórzy mówią o 9835, inni o 3500, jeszcze inni o 1500. Zależy to od przyjętego kryterium... wielkości.

Morza Egejskie i Jońskie są usiane miriadami tworów skalnych, wielkich, dużych, małych, maleńkich i całkiem malutkich. Czy skałka wystająca z morza jest już wyspą? Równie niejednoznaczne są dane na temat liczby wysp zamieszkiwanych, oscylującej pomiędzy 160 a 230.

Przed milionami lat greckie archipelagi były łańcuchami górskimi lądu zwanego Egeą, wyrastającymi z niewielkiej płyty tektonicznej zahaczanej przez o wiele większe płyty: eurazjatycką i afrykańską. W końcu Egea zapadła się pod wodę. Na powierzchni pozostały tylko jej szczyty, które utworzyły grupy wysp. W związku z tym w przeważającej części mają one górzystą powierzchnię. Najwyższe szczyty sięgają 2456 m n.p.m. (Psiloritis, Kreta), 1628 m n.p.m. (Enos, Kefalinia), 1611 m n.p.m. (Fengari, Samotraka), 1001 m n.p.m. (Zas, Naksos). Archipeląg Heptanezu na Morzu Jońskim powstał w wyniku pęknięcia skorupy ziemskiej, które oderwało od lądu i pograżyło w morzu zachodnią część masywu gór Pindos. W rejonie Wysp Jońskich morze ma również wyjątkową głębokość, dochodzącą do 4406 m – największą na całym Morzu Śródziemnym.

▲ Wyspy greckie na zdjęciu satelitarnym

▼ Najwyższe pasmo górskie wysp greckich – góry Ida w centralnej części Krety. Widok spod najwyższego szczytu – Psiloritis

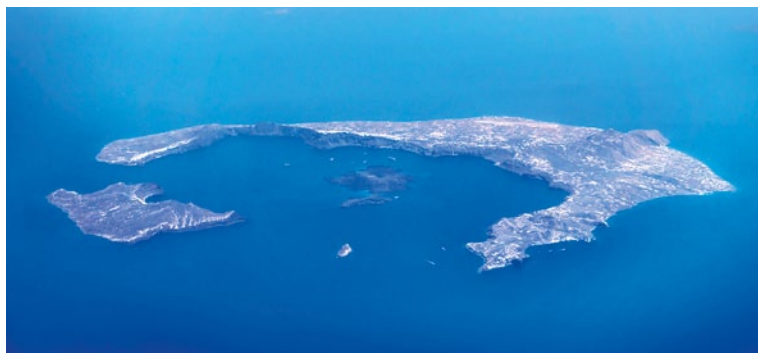

▲ Jeden z aktywnych wulkanów znajduje się na wyspie Nisiros. Na zdjęciu dno krateru Stefanos

Pomiędzy Egeą a Kretą, od Peloponezu przez Milos po Nisiros, biegnie egejski łuk wulkaniczny. Wyspa Milos leży na aktywnej komorze magmowej, ogrzewającej obfite źródła geotermalne wyspy. Santorini i Nisiros mają kratery aktywnych wulkanów, w związku z czym są stale obserwowane przez naukowców. Obecnie śledzą oni z uwagą sygnały aktywności wulkanu Nea Kameni obok Santorini. Jego ostatni wybuch odnotowano w 1950 r. Wulkan na wyspie Nisiros, choć znacznie mniejszy, również wykazuje aktywność, a o jego przebudzeniu świadczą liczne mikrowstrząsy w rejonie wyspy.

► Wyspy Santorini i Thirassia to pozostałości ogromnej kaldery wulkanicznej, a znajdujące się w środku wysepki Nea Kameni i Palea Kameni to najmłodsze stożki wciąż aktywnego wulkanu

Niesamowite bogactwo flory i fauny Wyspy Egejskie zawdzięczają położeniu geograficznemu między Europą, Azją a Afryką oraz tysiącom lat ewolucji w warunkach izolacji. Specyficzna lokalizacja sprawia, że stanowią one południową granicę występowania gatunków europejskich, północną afrykańskich i zachodnią azjatyckich. W ten sposób, anegdotycznie rzecz ujmując, mogą mieć wszystkiego trzy razy więcej niż inne miejsca. Dotyczy to królestwa zarówno roślin, jak i zwierząt.

Interesującą cechą flory wysp jest endemiczność, czyli występowanie swoistych, specyficznie przystosowanych gatunków. Przewodzi w tym Kreta – prawie 15% tamtejszych roślin to gatunki niewystępujące w innych miejscach. W Grecji występuje ok. 6 tys. gatunków roślin (podczas gdy np. we Francji, w Szwajcarii i Belgii razem wziętych zaledwie 3,5 tys.).

Na Wyspach Jońskich (Heptanez), Sporadach oraz Tasos występują bujne lasy iglaste (także jodłowe i świerkowe), podczas gdy na Cykladach i Dodekanezie częstsza jest makia śródziemnomorska i frygana, a w wilgotniejszych miejscach lasy pinii, platanów, dębów i cyprysów. Wspólną cechą wysp jest bogactwo ziół, a wiosną zadziwiająco wiele kolorowych kwiatów.

Flora Wysp Egejskich wywodzi się z Egei – lądu, który nie tylko zapadał się w morze i wynurzał, ale i pozostawał pod wpływem ekspansji przyrody azjatyckiej od wschodu i europejskiej od północy i zachodu.

▲ Jedną z wielu endemicznych roślin Kreti jest palma kreteńska (*Phoenix theophrasti*)

▼ Makia śródziemnomorska na Rodos

